

Eindverslag Opgraving Gent, Sanderswal 20

Titel

Eindverslag opgraving Gent, Sanderswal 20

Auteurs

Robrecht Vanoverbeke, Ann-Sophie De Witte

Erkende archeoloog

BAAC Vlaanderen bvba
OE/ERK/Archeoloog/2015/00020

BAAC-Projectnummer

2022-0374

Plaats en datum

Gent, 27 januari 2023

Reeks en nummer

BAAC Vlaanderen Rapport 2396
ISSN 2033-6896

Wettelijk depot

De Zwarte Doos, Gent

Inhoud

1	Beschrijvend gedeelte.....	1
1.1	Administratieve gegevens.....	1
1.2	Archeologische voorkennis.....	3
1.2.1	Samenvatting bureauonderzoek (AN ID20690).....	3
1.3	Onderzoeksopdracht.....	4
1.3.1	Onderzoeksdoelstelling.....	4
1.3.2	Onderzoeksvragen.....	4
1.3.3	Randvoorwaarden.....	5
1.3.4	Geplande werken en bodemingrepen.....	5
1.4	Werkwijze en strategie.....	8
1.4.1	Methode en technieken.....	8
1.4.2	Organisatie van de opgraving.....	10
1.4.3	Afwijkingen uitvoer onderzoek.....	11
1.4.4	Sampling, selectie- en inzamelstrategie vondsten en stalen.....	13
1.4.5	Inbreng specialisten en externe wetenschappelijke begeleiding.....	13
2	Bodem en paleolandschap.....	14
2.1	Paleolandschappelijk en bodemkundig kader.....	14
2.2	Bodemkundige profielregistraties.....	14
2.2.1	Beschrijving bodemkundige profielregistraties.....	14
3	Sporen en structuren.....	17
3.1	Inleiding.....	17
3.2	Manifestatie archeologische site aan huidig oppervlak.....	17
3.3	Stratigrafie van de site.....	17
3.4	Weergave onderzoek: kaarten.....	18
3.5	Beschrijving sporenbestand.....	20
3.6	Interpretatie sporen en structuren.....	20
4	Synthese onderzoeksresultaten.....	24
4.1	Interpretatie en bijstelling verwachting archeologienota.....	24
4.2	Aanwezigheid archeologisch erfgoed na de opgraving.....	26
4.3	Onderzoeksvragen: antwoorden.....	27
5	Samenvatting.....	29
6	Lijsten.....	30
6.1	Figurenlijst.....	30
6.2	Plannenlijst.....	30
6.3	Tabellenlijst.....	30
7	Bibliografie.....	31
8	Bijlagen.....	32
8.1	Sporenlijst.....	32

8.2	Fotolijst	32
8.3	Tekeningenlijst.....	32
8.4	Allesporenkaart.....	32
8.5	Dagrapporten	32

1 Beschrijvend gedeelte

1.1 Administratieve gegevens

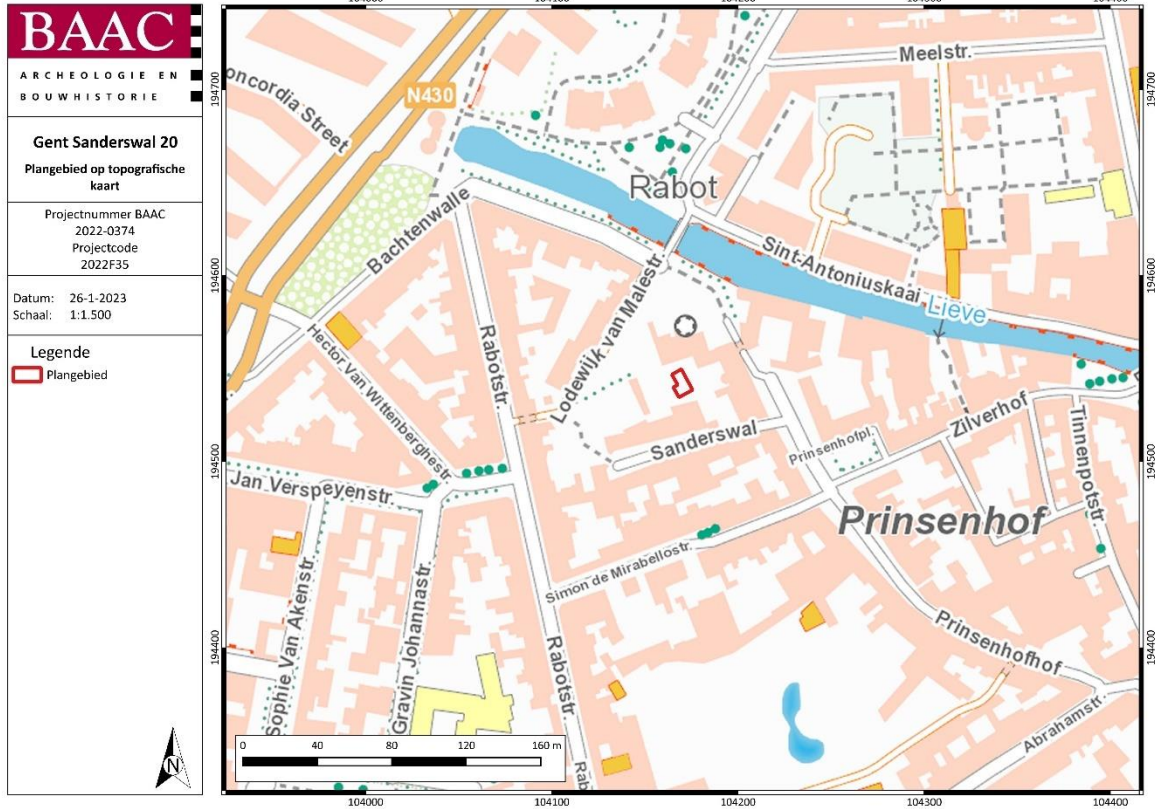
Naam site	Gent, Sanderswal 20		
Ligging	Sanderswal 20, stad Gent, provincie Oost-Vlaanderen		
Kadaster	Gent, Afdeling 15, Sectie F, Perceel 3581N		
Coördinaten	Noordwest:	x: 104164,47	y: 194555,28
	Noordoost:	x: 104178,10	y: 194555,28
	Zuidwest:	x: 104164,47	y: 194530,88
	Zuidoost:	x: 104178,10	y: 194530,88
Projectnummer BAAC Vlaanderen	2022-0374		
ID Archeologienota	ID20690 ¹		
Opgraving	Projectcode	2022F35	
	Erkende archeoloog	Robrecht Vanoverbeke (Erkenningsnummer: 2015/00022)	
	Betrokken actoren	Robrecht Vanoverbeke (archeoloog) Ann-Sophie De Witte (archeoloog)	
	Betrokken derden	Gunter Stoops	
	Uitvoertermijn	22-23 augustus 2022 8 november 2022	

Alle in dit document gebruikte plannen zijn afkomstig uit de catalogus van Geopunt Vlaanderen² of het portaal Databank Ondergrond Vlaanderen³, tenzij anders vermeld.

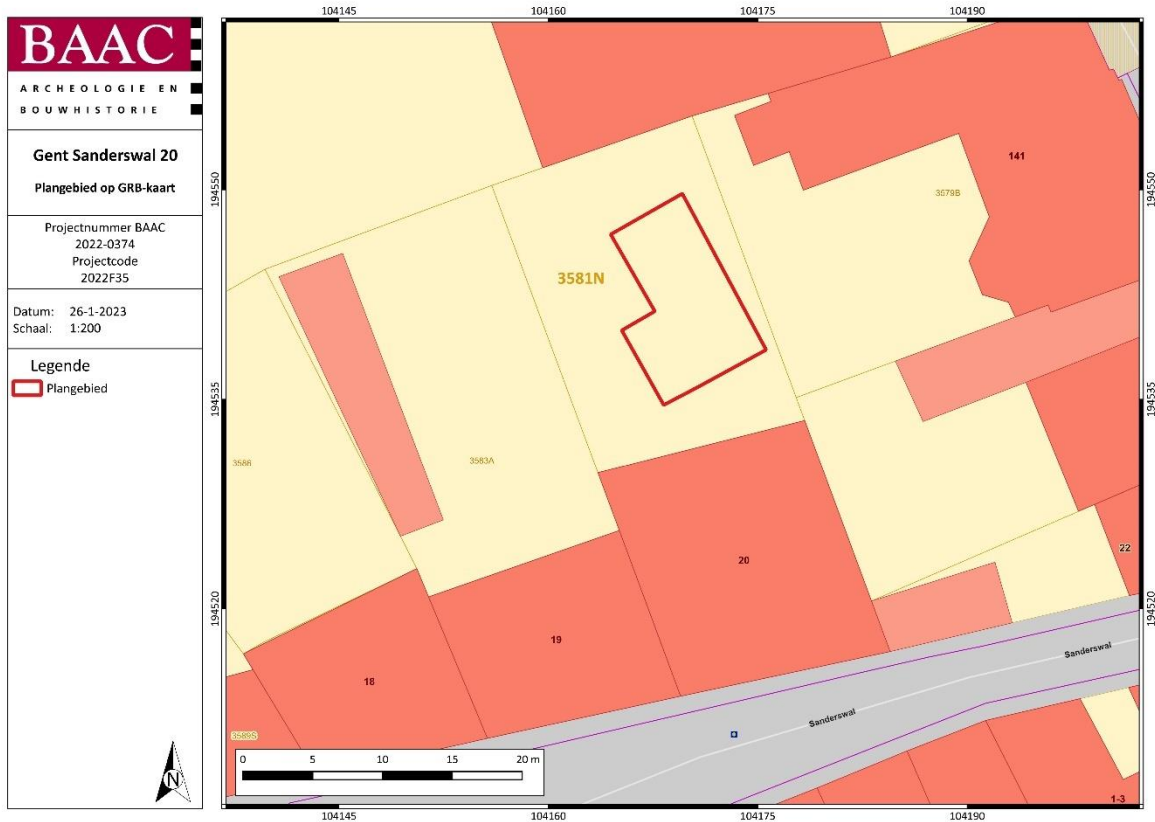
¹ VANDAMME & HOREMANS 2021

² GEOPUNT VLAANDEREN 2023 – administratief, historisch, orthofotografisch

³ DATABANK ONDERGROND VLAANDEREN 2023 – geografisch

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (digitaal; 1:10.000; 26/01/2023)

Plan 2: Plangebied op kadasterkaart (GRB) (digitaal; 1:250; 26/01/2023)

1.2 Archeologische voorkennis

1.2.1 Samenvatting bureauonderzoek (AN ID20690)⁴

Het voorliggende Eindverslag omvat een uitgebreide beschrijving van de resultaten van de uitgevoerde archeologische opgraving aan Sanderswal 20 te Gent. Dit onderzoek werd geadviseerd in de archeologienota "Archeologienota: Sanderswal te Gent (Oost-Vlaanderen)" (ID 20690)⁵. Het daarin uitgevoerde vooronderzoek omvatte enkel een bureauonderzoek met een advies voor opgraven. Dit bureauonderzoek werd in december 2021 uitgevoerd door ADEDE bvba. De synthese van het bureauonderzoek luidde als volgt:

"Het projectgebied is gelegen binnen de historische kern van de stad Gent, nabij en deels op het voormalige Prinsenhof. Het onderzoeksgebied is gelegen in het Prinsenhof, ten noorden en ten westen stroomt de Lieve. Het onderzoeksgebied kent een relatief vlakke ligging en ligt op een gemiddelde hoogte van zo'n 8m TAW. Prehistorische vondsten zijn voor Gent zeker geen uitzondering en in de ruimere omgeving van het onderzoeksgebied werden al regelmatig steentijdartefacten aangetroffen. De belangrijkste vondsten manifesteren zich echter vooral in de periferie van de stad. In de binnenstad betreft het eerder enkele toevalsvondsten. De CAI maakt in de directe omgeving van het projectgebied geen enkele melding van steentijdartefacten. Ook de landschappelijke ligging in de nattere, lager gelegen delen van Gent is niet bepaald hoopgevend voor het aantreffen van een steentijdsite. Hoewel het aantreffen van prehistorische vondsten binnen het projectgebied niet a priori kan worden uitgesloten, lijkt het vooropstellen van een eerder laag archeologisch verwachtingspatroon voor deze periode hier toch op zijn plaats.

Uit de metaaltijden en de Romeinse tijd zijn binnen het Gentse grondgebied relatief veel archeologische sporen aangetroffen, zie maar de Romeinse vicus Ganda of de metaaltijdsporen op het St-Pietersplein. In de directe omgeving van het plangebied zijn echter geen CAI-waarden gekend voor deze periodes. De sporen die voor Gent gekend zijn lijken zich meer richting het centrum, het westen en het zuidwesten van de stad te situeren. Het verhaal voor deze periodes is dus min of meer hetzelfde als voor de prehistorische periode en dus wordt de archeologische verwachting ook hier eerder laag ingeschat, zonder het volledig uit te sluiten. Vanaf de middeleeuwse periode is het mogelijk meer specifieke uitspraken te doen met betrekking tot het projectgebied. De vele CAI indicatoren onmiddellijk aan en op het plangebied geven aan dat het plangebied betrokken was bij de uitbouw van het Prinsenhof. Hierbij kan het onderzoeksgebied gesitueerd worden aan de noordzijde, waarbij het projectgebied deels op de gracht van het prinsenhof lijkt gelegen te hebben, waarover op die locatie op enkele historische kaarten een brug staat getekend. Net buiten de grachtzone staan voornamelijk tuintjes getekend. Het gebied blijft erg lang onbebouwd, maar hier komt vanaf de negentiende eeuw verandering in, wanneer het gebied gekenmerkt wordt door een ingrijpende stadsontwikkeling.

De geplande werken, waarbij een zwembad, terras, bar/bergruimte, leidingen en een put voor infiltratievoorziening worden aangelegd binnen het projectgebied, hebben mogelijk een impact op het archeologische bodemarchief. Gezien het hoge potentieel op het aantreffen van archeologische sporen en structuren die in verband kunnen worden gebracht met het Prinsenhof te Gent en het feit dat over deze locatie nog weinig gekend is (precieze locatie van de gracht, brug, beschoeiing van de gracht, constructies in/aan de gracht, de ingebruikname van het terrein ten noorden van de gracht en de fasering daarvan, ...) dient overgegaan te worden tot een archeologische opgraving. ADEDE bv is dan ook van oordeel dat verder onderzoek in de vorm van een archeologische opgraving aangewezen is."⁶

⁴ VANDAMME & HOREMANS 2021

⁵ VANDAMME & HOREMANS 2021

⁶ VANDAMME & HOREMANS 2021

1.3 Onderzoeksopdracht

1.3.1 Onderzoeksdoelstelling

“Een analyse van diverse relevante bronnen liet het bureauonderzoek concluderen dat voor het projectgebied een hoog archeologisch potentieel geldt. Concreet heeft dit archeologisch potentieel betrekking op mogelijke archeologische sporen en structuren die in verband kunnen worden gebracht met het Prinsenhof te Gent.

*De diepere en ruimere ingrepen over grotere oppervlaktes, met name de uitgraving en aanleg van het zwembad, het omliggende terras, de put voor infiltratievoorziening en een deel van de leiding, hebben een duidelijke impact in de bodem. Gezien door de aanleg van deze structuren het archeologische erfgoed zeker verloren gaat, lijkt een verder onderzoek, onder de vorm van een **opgraving**, aangewezen. Aangezien ter hoogte van het geplande zwembad reeds een bestaand terras aanwezig is, kan er mogelijk een verstoring van de bodem verwacht worden.”⁷*

1.3.2 Onderzoeksvragen

Bij het uitvoeren en uitwerken van de archeologische opgraving moeten minstens volgende vragen beantwoord worden:

- *Zijn er binnen de contouren van het onderzoeksgebied sporen terug te vinden met archeologisch en/of cultuurhistorisch relevante waarde?*
- *Wat is de aard, kwaliteit en informatiewaarde van deze sporen?*
- *Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*
- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*
- *Hoe verhouden de archeologische sporen zich ten opzichte van de historische stadsontwikkeling van Gent?*
- *Hoe verhouden de sporen zich tot de ontwikkeling van het Prinsenhof? Welke structuren van deze site kunnen herkend worden? In welke fase van het hof moeten deze gedateerd worden?*
- *Welke impact heeft de 19de-eeuwse bouwactiviteit gekend op het archeologische erfgoed?*
- *Welke strategie dient verder gevolgd te worden ter bescherming van het archeologisch patrimonium ter hoogte van het onderzoeksgebied?*
- *Hoeveel archeologisch relevante niveaus zijn aanwezig binnen de contouren van het projectgebied?*
- *Wat is de onderlinge relatie tussen de verschillende aanwezige niveaus?*
- *Wat is de relatie tussen de aanwezige niveaus en de omgeving?*
- *Wat is de aard, kwaliteit, oriëntatie en informatiewaarde van de aanwezige niveaus?*

⁷ VANDAMME & HOREMANS 2021

- *Tot welke diepte manifesteren de mogelijk aanwezige relevante archeologische niveaus zich ter hoogte van het projectgebied?*
- *Zijn er restanten van de gracht waargenomen zoals zichtbaar op de Ferrariskaart?*
- *Zijn er restanten van de tuinzones waargenomen zoals zichtbaar op de kaart van Ferraris*
- *Welke impact zullen de geplande werken hebben op de eventueel aanwezige relevante archeologische niveaus?*

1.3.3 Randvoorwaarden

“Het voorgaande beschreven verder archeologisch onderzoek met ingreep in de bodem dient enkel uitgevoerd te worden indien de voorgenomen ingrepen ook daadwerkelijk zullen plaatsvinden. Indien voor bepaalde zones de werken niet worden uitgevoerd dient het vervolgonderzoek niet plaats te vinden en kunnen de aanwezige sporen en restanten in situ bewaard blijven.

Bepaalde werkzaamheden van de aannemer zijn mogelijk en zelfs noodzakelijk om een volgende stap in het archeologisch onderzoek mogelijk te maken. Het gaat dan voornamelijk over maatregelen inzake stabiliteit en bronbemaling. Het terrein wordt gekenmerkt door een hoge grondwaterstand. Een week voor de werken wordt bekeken of er eventueel bronbemaling nodig is om de werken uit te voeren (afhankelijk van de grondwaterstand).”⁸

1.3.4 Geplande werken en bodemingrepen

Algemeen

De opdrachtgever plant op het terrein de aanleg van een zwembad met terras en een regenput. Hierbij worden eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden onherroepelijk vernietigd. De aard en omvang van de ingrepen worden hieronder beschreven.

De geplande werken omvatten in eerste instantie de aanleg van een zwembad in de tuin achter het gebouw. Dit zwembad zal een oppervlakte hebben van 44 m² (4x11m) en een diepte van 1,5 m ten opzichte van het maaiveld. De uitgraving van het zwembad impliceert echter een ingreep in de bodem tot op 1,75 m diep. Het zwembad zal aangelegd worden ter hoogte van het bestaande terras, langs de oostelijke perceelsgrens. Rondom het zwembad zal echter een nieuw terras aangelegd worden van ca. 80 m². Dit zal een ingreep in de bodem impliceren van ca. 40 cm (incl. onderfundering). Ter hoogte van de bestaande carport en het zuiden van het bestaande terras zal een bar met bergruimte ingericht worden. Binnenin deze ruimte worden twee aparte cabines voorzien: een kleedruimte en toilet. Ten zuiden van de bar/bergruimte wordt tevens een cirkelvormig technisch lokaal voorzien waar de pomp en waterzuiveringsinstallatie geplaatst zullen worden. Voor de constructie van deze structuren moet niet worden gegraven daar de funderingsplaat bovenop de bestaande vloer komt te liggen (dit is echter niet het geval voor de leiding naar het technisch lokaal).

Een technische sleuf zal uitgegraven worden tussen het technisch lokaal en het zwembad, en tussen het technisch lokaal en de bestaande kelder in functie van de aansluiting op de nutsleidingen. Deze technische sleuf zal tot op een diepte van 60 cm uitgegraven worden en een breedte van 40 cm. Tevens geven deze sleuven uit op een put voor infiltratievoorziening die een ingreep in de bodem impliceert van ca. 70cm diep, dit over een oppervlakte van ca. 7,6 m².

⁸ VANDAMME & HOREMANS 2021

Het terrein wordt gekenmerkt door een hoge grondwaterstand. Een week voor de werken wordt bekeken of er eventueel bronbemaling nodig is om de werken uit te voeren (afhankelijk van de grondwaterstand). Na het uitgraven wordt een gewapende vloerplaat in beton gegoten en wordt een ringdrainage met verzamelput aangelegd. Vervolgens wordt isolatie geplaatst, de sleuven voor de geplande leidingen aangelegd en een Polystone kuip geïnstalleerd (een grijs bad uit 1 stuk), dus het eigenlijke zwembad.

De werkzone, d.w.z. waar ingrepen in de bodem zullen plaatsgrijpen, heeft een totale oppervlakte van ca. 139,5 m² (Figuur 1).

Figuur 1: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting⁹ op GRB-kaart¹⁰

⁹ Plan aangebracht door initiatiefnemer.

¹⁰ VANDAMME & HOREMANS 2021

Impactanalyse

Behoud in situ

In sommige delen van het terrein blijven de ingrepen beperkt in diepte (tot maximaal 60 cm onder het maaiveld) en oppervlakte waardoor behoud in situ mogelijk is. In totaal gaat het om een zone van ca. 460,35 m² die in situ bewaard zal blijven. Specifiek gaat het om de geplande werken ter hoogte van de bestaande carport, het deel van de leiding dat binnen de contouren van de bestaande carport valt, de werken ter hoogte van de huidige woning en in het westelijk deel van de tuin (Figuur 2).

Onderzoekszone opgraving

De geplande werken, waarbij een zwembad, terras, leidingen en een put voor infiltratievoorziening worden aangelegd binnen het projectgebied, hebben mogelijk een impact op het archeologische bodemarchief. De diepte van deze ingrepen gaat van 0,40 tot 1,75 m. Op basis van de geplande werken werd een zone van ca. 150 m² afgebakend voor verder vervolgonderzoek (Figuur 2). De op te graven zones dienden te worden onderzocht tot de maximaal te verstoren dieptes.

Figuur 2: Zone voor behoud in situ (rode arcering) en zone voor opgraving (groene arcering) op geplande toestand (opgravingszone: blauw=zwembad, oranje=verharding, paars=regenput, roze=leidingen)¹¹

¹¹ VANDAMME & HOREMANS 2021

1.4 Werkwijze en strategie

1.4.1 Methode en technieken

Algemene bepalingen

“Verdere maatregelen inzake archeologisch onderzoek worden -conform de Code van de Goede Praktijk- als volgt voorgesteld. Er werd een totaal gebied afgebakend van ca. 150,57 m². Deze afbakening is gebeurd op basis van de diepte en de omvang (qua oppervlakte) van de geplande werken. Hoewel dit tijdens de fase van het bureauonderzoek niet kan bepaald worden, zal er rekening moeten gehouden worden met het aanleggen op verschillende niveaus/vlakken. Van alle lagen, sporen en structuren waarvan natuurwetenschappelijk onderzoek relevante informatie over de vindplaats(en) kan opleveren worden stalen genomen op de wijze beschreven in de Code van Goede Praktijk “Hoofdstuk 20: natuurwetenschappelijk onderzoek bij opgravingen”. Wat betreft de strategie voor conservatie moeten de voorschriften van de Code van Goede Praktijk (“20.4 Conservatie” en “Deel 4: Conservatie en langdurige bewaring van archeologische ensembles”) in acht genomen worden.”¹²

Specifieke methode¹³

Voorafgaand aan het afgraven van de onderzoekzone dient deze nauwgezet met een GPS-toestel op het plangebied uitgezet te worden. Het afgraven van deze zone gebeurt met een minigraver, voorzien van rupsbanden en een tandeloze graafbak. Er wordt machinaal afgegraven tot de diepte van het archeologisch niveau — de diepte waarop archeologische sporen zichtbaar worden. Deze diepte wordt bepaald door de archeologen die de kraan bij het afgraven van het terrein begeleiden.

Dit begeleidend team omvat minstens de veldwerkleider en/of een assistent-archeoloog. Tijdens of na de aanleg van het archeologisch vlak dient het volledige vlak te worden opgeschoond om een goede leesbaarheid van de bodem en de aanwezige sporen en structuren te garanderen en een goede registratie van de sporen te kunnen uitvoeren. Sporen waarbij de metaaldetector een signaal geeft, worden aangeduid in de sporenlijst. Metaalvondsten worden enkel ingezameld als zij zich aan het vlak bevinden of als ze zich in een spoor bevinden dat gecoupeerd wordt. Indien de vondsten zich binnen een ophogingslaag bevinden, mogen ze, na de registratie van het vlak, wel uitgehaald worden vooraleer er verdiept wordt. Ingezamelde vondsten worden op plan gezet met vondstnummer en de code Md. Ingezamelde metaalvondsten worden beschermd tegen degradatie van het materiaal.

Registratie bodem en stratigrafie

Van elke werkput wordt de lokale stratigrafie in kaart gebracht. De profielen worden dusdanig aangelegd dat er een volledige lengte- en breedtedoorsneden van het terrein bestudeerd kan worden. De doorsnede van het terrein in de lengte gebeurt bij voorkeur a.h.v. een aaneengesloten profiel. Deze profielen worden opgeschoond voor zover de veiligheid en stabiliteit dit toelaten, gefotografeerd (voorzien van profielnummer, sleufnummer, noordpijl en schaallat), ingetekend op schaal 1:20 en beschreven. Desgewenst worden bijkomende maatregelen genomen om de veiligheid en stabiliteit te verzekeren. Bij elk profiel wordt de absolute hoogte van het maaiveld genomen en op plan aangebracht.

Archeologische niveaus

Er is een reële verwachting tot het aantreffen van meerdere archeologische niveaus op het terrein. Hierbij dient elk niveau apart opgegraven te worden. Wanneer archeologisch relevante sporen worden

¹² VANDAMME & HOREMANS 2021

¹³ VANDAMME & HOREMANS 2021

aangetroffen, worden deze gedocumenteerd volgens de methoden opgelegd in de Code Goede Praktijk. Indien een spoor zich tegen de putwand bevindt, wordt het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van werkputten en sporen. Dit betekent dat er dagelijks een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is, dat op elk moment aangeleverd kan worden. Er kan pas verdiept worden naar een volgend archeologisch niveau als het vorige volledig werd afgewerkt. **Indien de gracht/wal aangesneden wordt, is het belangrijk de diepte hiervan te kunnen inschatten. Gezien de maximale verstoringsdiepte 1.75 meter bedraagt kan er, rekening houdende met een buffer van 40cm tot ca. 2.15m diepte onderzocht worden. Indien de onderzijde van de gracht/wal niet bereikt werd, dient deze onderzocht te worden door middel van boringen, dwars op deze gracht met een tussenafstand van 0.5 meter tussen elke boring. Op deze manier kan een profiel geregistreerd worden van het verloop hiervan. Deze lijn wordt geplaatst op de breedte van de gracht. Indien omwille van het beperkte oppervlak deze breedte niet kan achterhaald worden in de werkput, dient in kruisverband geboord te worden, dit wil zeggen, zowel op de breedtelijn als de lengtelijn.**

Spoorregistratie

Er wordt dagelijks voorzien in een volledige opmeting van werkputten en sporen. Dit betekent dat een recent en aangevuld grondplan beschikbaar is. Omvangrijke sporen worden slechts gecoupeerd of in diepteniveaus opgegraven tot op het volgende vlak, en pas verder gecoupeerd of in diepteniveaus opgegraven na het aanleggen en registreren van dat volgende vlak. Bij het aanleggen van diepere opgravingsvlakken worden geen sporen uit het hoger liggende vlak ongedocumenteerd weggegraven. Gebouwde archeologische structuren worden niet uitgedoken tenzij dit noodzakelijk is voor het verder onderzoek.

Vondsten

Vondsten worden gescheiden ingezameld per spoor en per vondstcategorie. Bij het met de hand inzamelen van vondsten wordt compleetheid nagestreefd. Een uitzondering op de regel dat alle vondsten worden ingezameld, met name door het niet inzamelen of selectief inzamelen van bepaalde vondsten of vondstcategorieën, kan gemaakt worden op basis van de vondstendensiteit of -aard, en de vraagstellingen uit de bekrachtigde archeologienota, de bekrachtigde nota, de toelating, of de voorwaarden bij deze drie. Ingezamelde vondsten worden nooit op het terrein achtergelaten.

1.4.2 Organisatie van de opgraving

Het onderzoek werd uitgevoerd op 22-23 augustus 2022 en op 8 november 2022 onder leiding van erkende archeoloog Robrecht Vanoverbeke. Hij werd hierbij bijgestaan door archeoloog Ann-Sophie De Witte.

De opgraving werd uitgevoerd in twee fases. Tussen 22 en 23 augustus 2022 werd de zone van het zwembad uitgegraven en onderzocht (Figuur 3). Op 23 augustus was er telefonisch contact met Gunter Stoops van de Dienst Stadsarcheologie. De tweede fase vond plaats op 8 november 2022, wanneer de zone van de regenput onderzocht werd.

Er werden twee werkputten aangelegd voor een totale oppervlakte van ca. 86 m².

Het vlak werd aangelegd tot op de uitgravingsdiepte van de geplande werken. Dit gebeurde met behulp van een kraan op rupsbanden van ca. vijf ton met een gladde graafbak. Van alle opgravingsvlakken werden overzichtsfoto's gemaakt. De werkputten en sporen werden ingetekend door middel van een GPS van het type Geomax Zenith 25 PRO en gedocumenteerd aan de hand van beschrijvingen. Opgravingsvlakken werden gedetecteerd met een metaaldetector. Indien een spoor zich tegen de putwand bevond, werd het werkputprofiel opgeschoond om de relatie tussen het spoor en de bodemhorizonten te registreren. Sporen-, foto- en vondstenlijsten werden digitaal geregistreerd in het veld. Gebruik makend van een GIS omgeving werden de verzamelde data verwerkt tot een gedetailleerd en overzichtelijk grondplan.

Figuur 3: Onderzoeksterrein net voor de start voor de graafwerkzaamheden

1.4.3 Afwijkingen uitvoer onderzoek

Afwijkingen t.a.v. de CGP

Het onderzoek werd volledig conform de Code van Goede Praktijk uitgevoerd.

Afwijkingen t.a.v. de specifieke methodologie

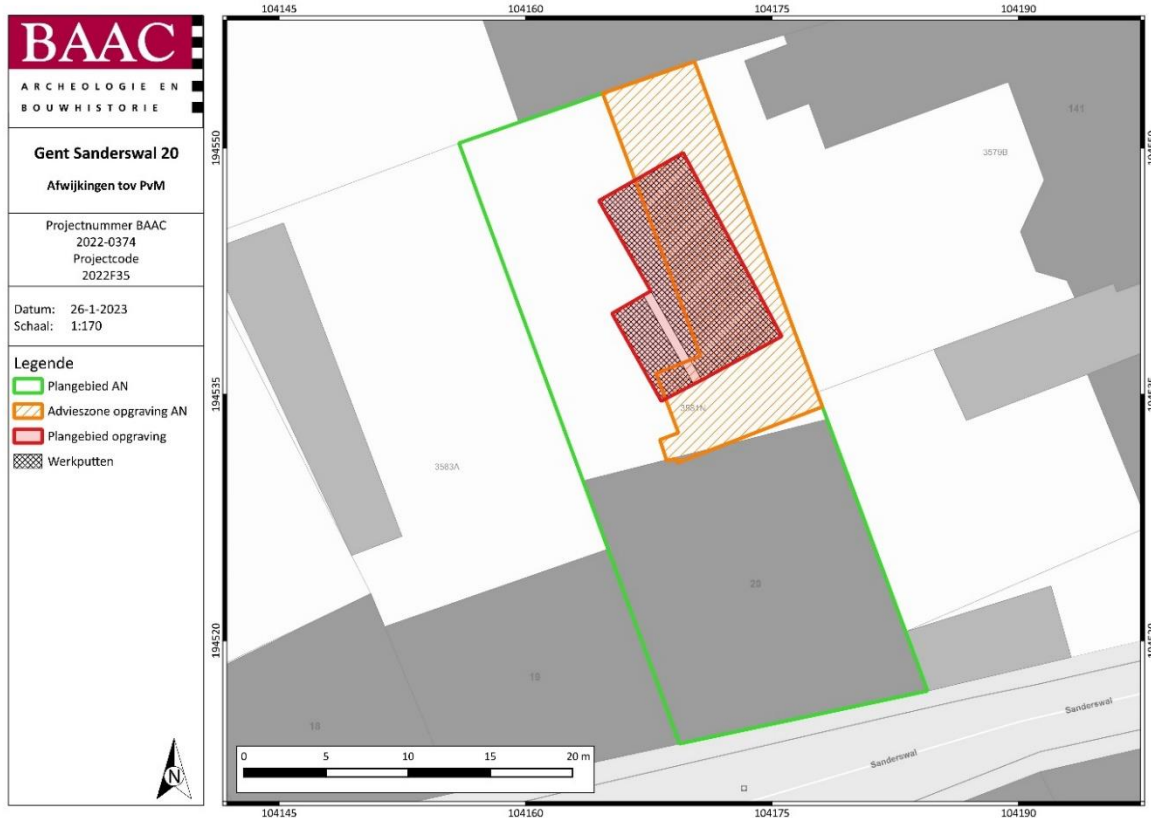
Ten aanzien van het opgestelde Programma van Maatregelen waren een paar afwijkingen op te tekenen. Zo was de inplanting van het zwembad licht gewijzigd t.o.v. de initiële bouwplannen en kende het grondplan voor de kuip een lichte draaiing t.o.v. de lengte-as van het perceel. Een tweede afwijking bleek de diepte van de nodige ontgraving. In het Programma van Maatregelen was sprake van een voorziene uitgraving tot 1,75 m onder maaiveld, echter bleek de nulpas van de werken ca. 0,45 m boven het maaiveld te liggen, waardoor slechts een uitgraving van ca. 1,35 m onder maaiveld nodig was. Het maaiveld lag op + 7,90 m TAW, de uitgraving reikte aldus tot ca. + 6,55 m TAW. Ook bleek de te plaatsen regenwaterput iets groter dan voorzien (5 x 1,8 x 1,45 m), met een grotere uitgraving tot gevolg (Figuur 4). Ook was de nodige uitgraafdiepte meer dan voorzien, nl. 1,45 m in plaats van 0,70 m. Bovenstaande wijzigingen in de bouwplannen zorgden echter niet voor een andere aanpak wat archeologie betreft.

Naar aanleiding van de inzichten die werden verkregen bij de archeologische werken voor het uitgraven van het zwembad en de regenwaterput werd door de erkend archeoloog beslist om de aanleg van de aansluitingen en de verharding rondom het zwembad niet meer archeologisch op te volgen. Het bleek namelijk dat de bovenste 1,80 m bestond uit recente, puinige ophogingslagen met restanten van 19de eeuwse bebouwing waardoor deze ingrepen geen archeologisch relevante sporen of structuren zouden raken.

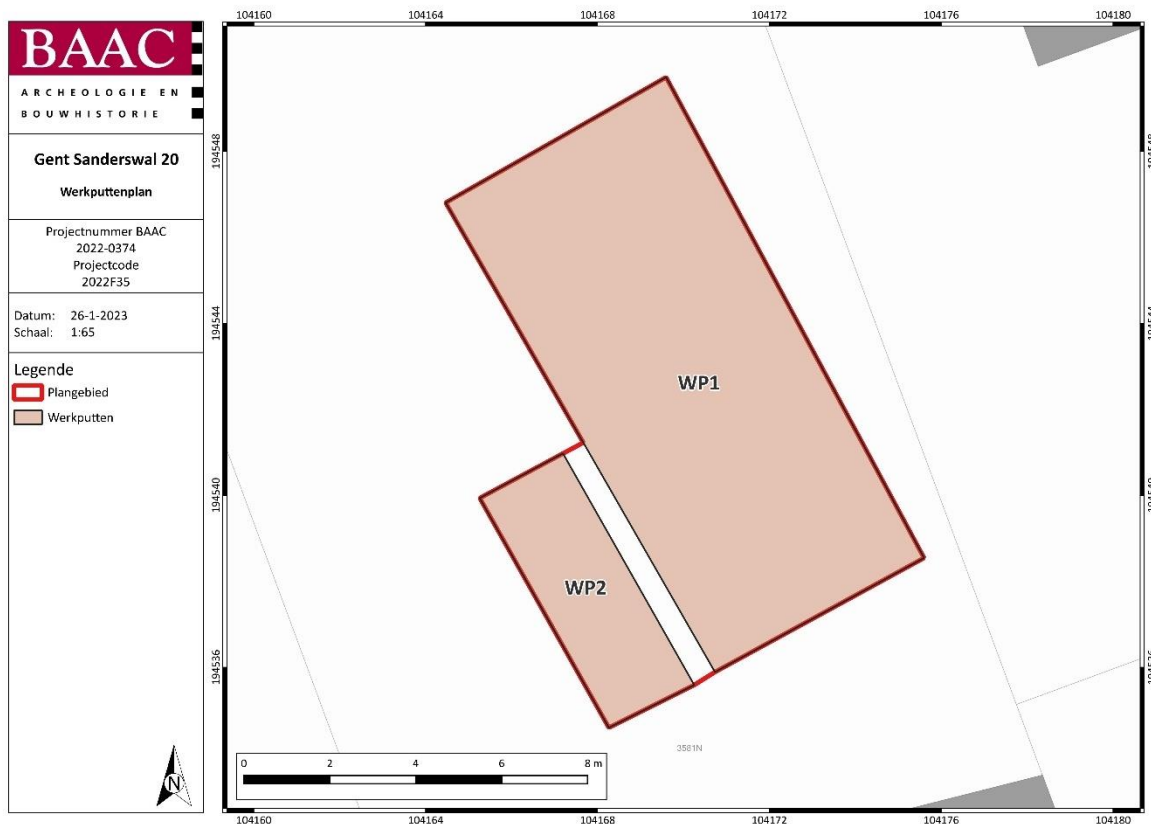
Door bovengenoemde aanpassingen in de geplande werken wijken de contouren van het plangebied van de opgraving af van de geadviseerde begrenzing voor verder onderzoek die opgesteld werd in het PvM (Plan 3, Plan 4). Het plangebied van de opgraving heeft een oppervlakte van 90 m².

Figuur 4: Voorziene regenwaterput

Plan 3: Aangelegde werkputten met aanduiding reden tot afwijkingen (digitaal; 1:1; 26/01/2023)

Plan 4: Aangelegde werkputten (digitaal; 1:1; 26/01/2023)

1.4.4 Sampling, selectie- en inzamelstrategie vondsten en stalen

Selectiestrategie vondsten

Tijdens het veldwerk werden geen vondsten ingezameld. Er zijn bijgevolg geen afwijkende randvoorwaarden voor de conservering van het vondstensemble aangezien er geen vondstensemble is. Er dient m.a.w. niet te worden gedeponerd.

Samplingstrategie stalen

Wegens het ontbreken van relevante sporen werden geen stalen genomen voor verder onderzoek. Op het terrein werd bijgevolg door de erkend archeoloog beslist om geen grondstalen te nemen voor verdere analyse ten behoeve van absolute dateringen (14C, OSL), micromorfologisch onderzoek, textuuranalyse of palynologisch onderzoek. Er werden namelijk geen sporen aangetroffen die in aanmerking komen voor verder natuurwetenschappelijk onderzoek. De onderzoeksvragen konden beantwoord worden zonder bijkomend natuurwetenschappelijk onderzoek.

1.4.5 Inbreng specialisten en externe wetenschappelijke begeleiding

Actoren en specialisten

Veldwerk en uitwerking: Robrecht Vanoverbeke (veldwerkleider), Ann-Sophie De Witte

Betrokken derden

Advies en begeleiding: Gunter Stoops (Dienst Stadsarcheologie Gent)

2 Bodem en paleolandschap

2.1 Paleolandschappelijk en bodemkundig kader¹⁴

Het paleolandschappelijk en bodemkundig kader werd beschreven in de archeologienota van het plangebied (ID20690)¹⁵. De belangrijkste elementen worden hieronder kort samenvattend weergegeven:

“Gent maakt deel uit van de noordelijke laagvlakte van België, die nergens hoger reikt dan 50 m en, op wat zachte glooiingen na, zo goed als vlak is. De stad dankt haar ontstaan aan de nabijgelegen samenvloeiing van Leie en Schelde enkele honderden meter ten zuidoosten van het onderzoeksgebied. Het Gentse landschap wordt gekenmerkt door de Blandijnberg. Deze is noord-zuid georiënteerd en wordt langs weerszijden omgeven door meanders van de Leie en de Schelde. De drassige vallei ten noorden heeft doorheen de tijd een erg veranderlijk karakter gekend. Ze werd op verschillende plaatsen doorsneden door de vele vertakkingen van de beide rivieren die, vanaf het moment dat de mens het gebied in gebruik begon te nemen, nog werden aangevuld met tal van kunstmatige grachten.

Het onderzoeksgebied is gelegen in het Prinsenhof, ten noorden en ten westen stroomt de Lieve. Het onderzoeksgebied kent een relatief vlakke ligging en ligt op een gemiddelde hoogte van zo'n 8 m TAW.

Op de tertiair geologische kaart is te zien dat onder de quartaire afzettingen de Formatie van Gentbrugge gelegen is, waarvan dan meer bepaald het Lid van Vlierzele (GeVI). De formatie maakt deel uit van de Ieper Groep. Het Lid van Vlierzele wordt gekenmerkt door glauconiethoudend, fijn tot middelmatig zand en silt waarbij de gelaagdheid (horizontaal en kruisgewijs) wordt verstoord door bioturbatie.

Op de bodemtypekaart staat het projectgebied gekarteerd als OB, wat duidt op een bebouwde zone waarbij het bodemprofiel gewijzigd of vernietigd is door ingrepen van de mens. Deze bodems weerspiegelen niet het originele bodemprofiel. Binnen een straal van 500 m komen geen andere bodemtypes voor.”¹⁶

2.2 Bodemkundige profielregistraties

2.2.1 Beschrijving bodemkundige profielregistraties

Tijdens de opgraving werden drie profielen geregistreerd (Plan 5). **Profiel A** werd aangelegd in het noorden van werkput 1. Het maaiveld bevond zich op ca. + 7,90 m TAW. De bouwvoor was ongeveer 24 cm dik en bestond uit een zandig, humeus pakket (laag 1). Onder de homogene bruine bouwvoor bevond zich een dikke zandige heterogene donkerbruine tot bruinzwarte laag met veel puin, mortel en houtskool (laag 2). Daaronder bevond zich eveneens een homogeen donkerbruin zwart pakket met mortelinclusies (laag 3). Deze laag wordt gescheiden van een meer geelbruin tot zwarte laag met baksteen en houtskool (laag 5) door een dunne zwarte laag van sintels (laag 4). Het onderste pakket werd gekenmerkt door een donkerbruinzwarte kleur met houtskool- en baksteeninclusies (laag 6 = S1001) (Figuur 5).

¹⁴ VANDAMME & HOREMANS 2021

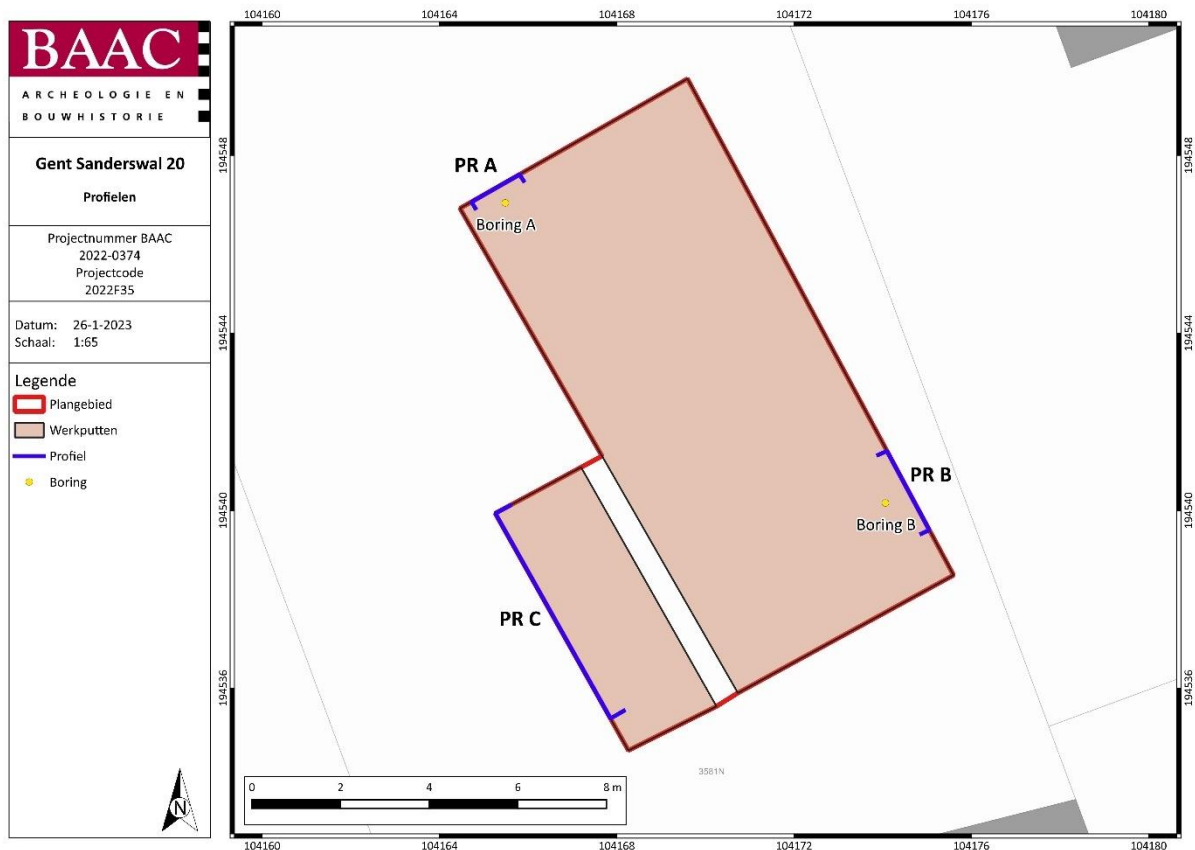
¹⁵ VANDAMME & HOREMANS 2021

¹⁶ VANDAMME & HOREMANS 2021

Profiel B werd aangelegd in het zuiden van werkput 1, in de westelijke werkputrand. Bovenaan bestond het profiel uit een puinig pakket van ca. 80 cm dik. Daaronder kwam een 50 cm dikke zwarte zandige laag voor die bestond uit sintels, mortel en baksteenfragmenten (Figuur 5).

Tot de maximale uitgravingsdiepte (1,35 m -mv) bestond de bodem dus uit recente, heterogene, zandige ophogingslagen met veel puin, sintels en mortelresten. In deze pakketten werden diverse fragmenten van industrieel witbakkend aardewerk aangetroffen dat in de 19de eeuw wordt gedateerd. In het noorden en het zuiden van de werkput werd telkens een manuele boring uitgevoerd waarbij duidelijk werd dat deze recente ophoging nog tot ca. 0,50 m onder de uitgraving doorging. Op die diepte (ca. + 6,00 - 6,10 m TAW) bevond zich de top van de zandige moederbodem die bestond uit gebrokkeld oranje zand met ijzerinclusies.

Ook in werkput 2 werd een profiel aangelegd. **Profiel C** werd aangelegd tot op een diepte van ca. 1,50 onder het maaiveld (Figuur 6). De bodemopbouw was volledig identiek aan die van werkput 1. In werkput 2 werd lokaal gegraven tot ongeveer 2,20 m onder maaiveld (+ 5,70 m TAW), maar werd de top van de moederbodem, in tegenstelling tot werkput 1, niet waargenomen.

Plan 5: Weergave van de bodemkundige profielregistraties en aanvullende boringen (digitaal; 1:1; 26/01/2023)

Figuur 5: Profiel A (links) en profiel B (rechts) in werkput 1

Figuur 6: Profiel C in werkput 2

3 Sporen en structuren

3.1 Inleiding

Dit hoofdstuk omvat een assessment en analyse van de sporen en structuren. Het assessment wordt opgemaakt onder hoofdstukken 3.2 tot en met 3.5. Deze hoofdstukken omvatten een algemene beschrijving van de archeologische site, de stratigrafie en een overzicht en opsomming van de aangetroffen sporen en structuren. Uit deze hoofdstukken volgt een analyse die beschreven wordt door middel van hoofdstuk 3.6 waar een interpretatie gegeven wordt aan de aangetroffen sporen en structuren en de opbouw van de site wordt beschreven.

3.2 Manifestatie archeologische site aan huidig oppervlak

Er werden geen sporen, structuren of archeologische ensembles aangetroffen aan het oppervlak van het onderzoeksterrein.

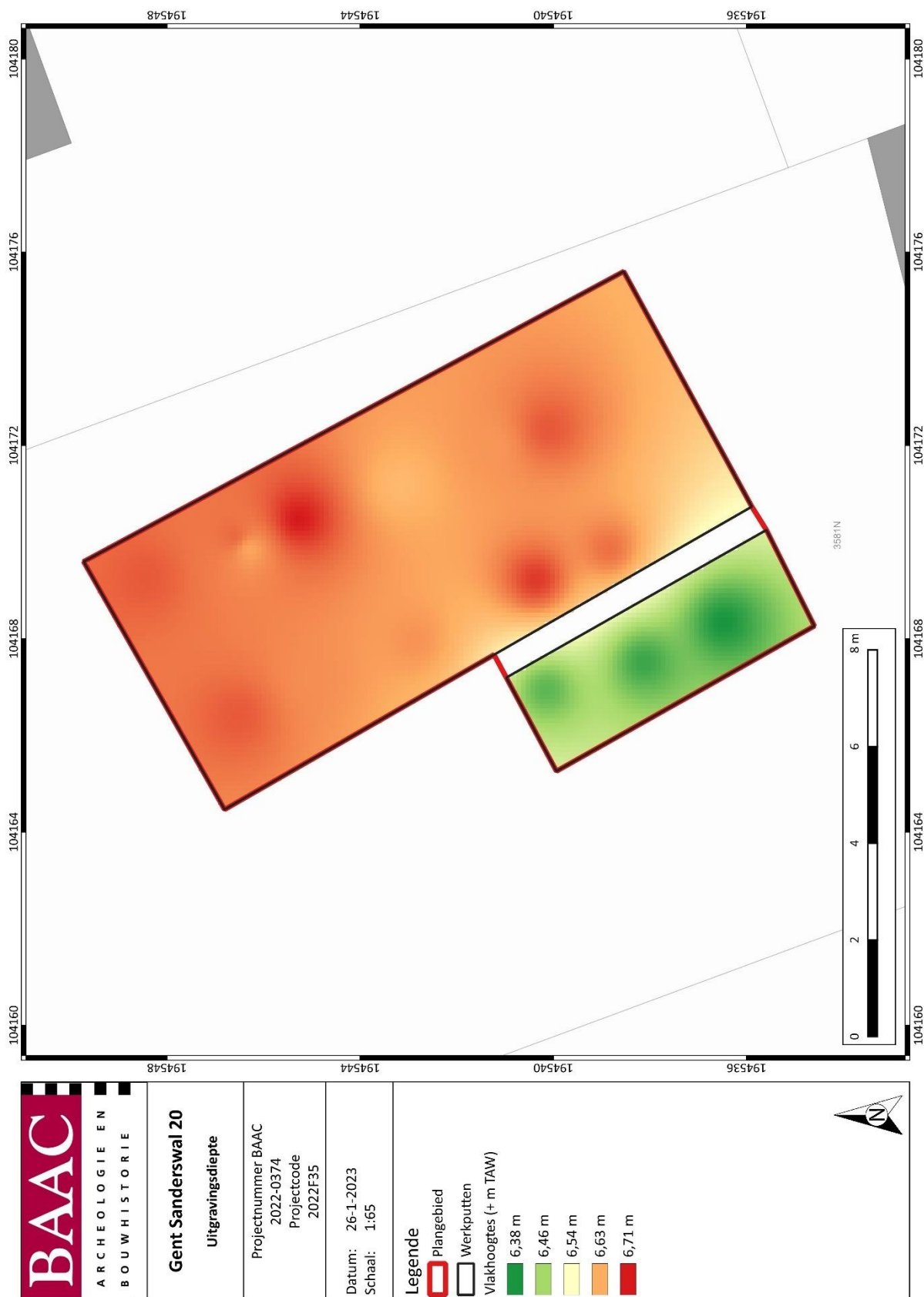
3.3 Stratigrafie van de site

In werkput 1 werd het vlak aangelegd op uitgravingsdiepte, dus op een hoogte van ca. + 6,65 m TAW. Dit is ca. 1,25 m onder het maaiveld dat zich op + 7,90 m TAW bevond. In de tweede werkput bevond het werkvlak zich op een hoogte van ca. + 6,40 m TAW. Ten opzichte van de maaiveldhoogte die zich eveneens op een hoogte van + 7,90 m TAW bevond, betekent dit een aanlegdiepte van ca. 1,50 m. Lokaal werd gegraven tot ongeveer 2,20 m onder het maaiveld (+ 5,70 m TAW).

3.4 Weergave onderzoek: kaarten¹⁷

Plan 6: Algemeen sporenplan van het onderzoek (digitaal; 1:1; 26/01/2023).

Plan 7: Weergave van de vlakhoogtes/uitgravingsdieptes (digitaal; 1:1; 26/01/2023).

3.5 Beschrijving sporenbestand

Tijdens de opgraving te *Gent Sanderswal* werden twee werkputten aangelegd tot op de uitgravingsdiepte van de geplande werken. Hierin werden een aantal antropogene sporen aangeduid. In werkput 1 werd een dik ophogingspakket en een muur met fundering aangetroffen. Ook in werkput 2 werd een fundering aangesneden. Daarnaast kwamen de restanten van een stenen waterput aan het licht (Plan 6, Tabel 1).

Tabel 1: Overzicht aangetoffen sporen¹⁸

SPOOR	WERKPUT	VLAK	INTERPRETATIE
1001	1	1	OPHOGINGSLAAG
1002	1	1	MUUR
2001	2	1	MUUR
2002	2	1	WATERPUT
2003	2	1	OPHOGINGSLAAG

3.6 Interpretatie sporen en structuren

Werkput 1

Werkput 1 werd aangelegd ter hoogte van het zwembad. De werkput was 12,7 m lang, 5,5 m breed en ca. 1,35 m diep (Figuur 7). Het maaiveld bevond zich op ca. + 7,90 m TAW. Tot de maximale uitgravingsdiepte bestond de bodem uit recente, heterogene, zandige ophogingslagen met veel puin, sintels en mortelresten (S1001) (zie profielen: Figuur 5). In deze pakketten werden diverse fragmenten van industrieel witbakkend aardewerk aangetroffen dat in de 19de eeuw wordt gedateerd. In het noorden en het zuiden van de werkput werd telkens een manuele boring uitgevoerd waarbij duidelijk werd dat deze recente ophoging nog tot ca. 0,50 m onder de uitgraving doorging. Op die diepte bevond zich de top van de zandige moederbodem (ca. + 6,00 - 6,10 m TAW).

Dwars doorheen de werkput bevond zich een fundering met nog een deel opgaand muurwerk (S1002) (Figuur 8). Het muurwerk telde maximaal nog vier baksteenlagen en was 0,37 m breed (tweesteens). De gebruikte baksteen was rood met afmetingen 18 x 9 x 5 cm, samengehouden door een harde kalkmortel. De grens tussen muurwerk en fundering lag op + 7,51 m TAW. De fundering was opgebouwd uit een 'mengsel' van puin en cementmortel, zonder enig metselverband en reikte tot + 6,82 m TAW, iets meer dan 1,10 m onder maaiveld dus. Los van dit spoor werden geen andere archeologische structuren opgegraven in deze werkput.

¹⁸ Zie bijlage voor de uitgebreidere sporenljst

Figuur 7: Overzicht werkput 1 doorsneden door muur S1002

Figuur 8: Muur met fundering (S1002)

Werkput 2

Werkput 2 lag net naast werkput 1 en was 6 m lang, 2 m breed en uitgegraven tot ca. 1,50 m onder maaiveld. De bodemopbouw hier was volledig identiek aan die van werkput 1. Ook hier werd metselwerk aangetroffen. Het betrof een smalle éénsteense fundering (20 cm) opgebouwd uit rode bakstenen van o.a. 18 x 8 x 4,5 cm en recuperatiemateriaal, alles samengehouden door een harde kalkzandmortel (S2001). De top van de fundering lag op + 7,55 m TAW (ca. 0,35 m onder maaiveld), de onderkant op ca. + 7,00 m TAW. De oriëntatie van de fundering was noordwest-zuidoost, m.n. parallel aan de lengte-as van het perceel én parallel aan de fundering uit werkput 1.

Ten oosten van deze fundering werd op ca. 1,70 m onder maaiveld een deel van de bakstenen schacht van een waterput aangetroffen (S2002). De krans was anderhalfsteens breed (31 cm) opgebouwd uit rode bakstenen (18 x 8,5 x 4,5cm) die werden samengehouden door een harde cementmortel. Aan de binnenzijde van het metselwerk werd een laagje cementmortel opgemerkt. De vulling van de waterput bestond uit los puin. Aangezien de top van dit spoor op ca. + 6,20 m TAW aan het licht kwam en de nodige uitgraving slechts tot + 6,40 m TAW ging, kon deze structuur weer worden toegedekt en bewaard worden in situ.

In werkput 2 werd lokaal gegraven tot ongeveer 2,20 m onder maaiveld (+ 5,70 m TAW), maar werd de top van de moederbodem, in tegenstelling tot werkput 1, niet waargenomen.

Figuur 9: Detail fundering S2001 (links), zicht op fundering S2001 en waterput S2002 (rechts)

Figuur 10: Overzicht werkput 2 na volledige uitgraving

4 Synthese onderzoeksresultaten

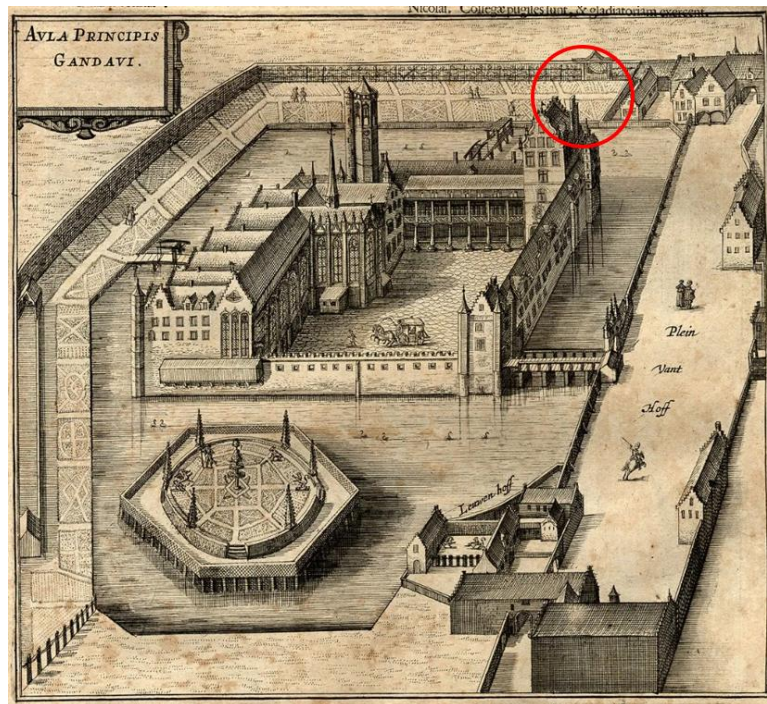
4.1 Interpretatie en bijstelling verwachting archeologienota

De kleine opgraving aan de Sanderswal 20 te Gent heeft weinig relevante archeologische informatie opgeleverd. Er werden geen sporen of structuren aangetroffen die kunnen worden gekoppeld aan het voormalige Prinsenhof. De onderzoekslocatie is te situeren aan de noordzijde van de voormalige residentie van de Graven van Vlaanderen waarbij het projectgebied deels op de gracht als deels boven tuinen lijkt gelegen te hebben (Figuur 11). Bij een nauwkeurige plot van de onderzoekslocatie en de onderzochte werkputten op een gedetailleerd plan uit 1649 blijkt dat de gedempte gracht zich in het zuiden van het plangebied, onder het huidige woonhuis en onder de huidige straat, bevindt (Plan 8). De graafwerkzaamheden situeerden zich duidelijk in de tuinzones ten noorden van deze gracht. Zowel in het vlak als in de boringen werden geen aanwijzingen gezien voor een mogelijke gracht. Ook de brug waarvan sprake in de archeologienota blijkt buiten het plangebied te liggen. De bouwwoede die in de 19de eeuw aanvangt, werd duidelijk weerspiegeld in het dikke ophogingspakket dat werd opgetekend. Vermoedelijk werd het terrein fors opgehoogd vooraleer de huizen werden gebouwd. Een dergelijke ophoging werd bij een kleinschalig onderzoek aan de Rabotstraat eveneens opgemerkt.¹⁹ Daar werd de top van de moederbodem gezien op ca. + 5,70 m TAW, met daarbovenop een recent ophogingspakket tot ca. + 7,40 m TAW (huidig maaiveld).

De muurresten en funderingen die werden opgegraven aan Sanderswal 20 zijn te relateren aan 19de- en 20ste-eeuwse bouwcampagnes en hebben niets te maken met het Prinsenhof. Dit kon worden opgemaakt uit de oriëntering ervan, de gebruikte bouwmaterialen en de hoogtes van en tot waarop deze structuren zich bevonden. Op Plan 9 is de onderzoekslocatie geplot op het Primitief Kadasterplan uit 1830 en kunnen enkele structuren worden gekoppeld aan de opgegraven muurresten.

De huidige oostelijke en zuidelijke muur, die de perceelsgrenzen vormen van het terrein waarop de kleine opgraving plaatsvond, zijn waarschijnlijk wel nog restanten van het voormalige Prinsenhof. De noordelijke muur was naar alle waarschijnlijkheid onderdeel van de omwallingsmuur en de oostelijke muur is een overblijfsel van een scheidingsmuur tussen de tuinen en de aanpalende bebouwing (Figuur 3, Figuur 11, Plan 8).

¹⁹ BAAC-onderzoek nog niet gepubliceerd.

Figuur 11: Situering van het plangebied op ets van Sanderus met weergave van het Prinsenhof (1641)²⁰

Plan 8: Plangebied en aangetroffen sporen geprojecteerd op een plan uit 1649²¹ (digitaal; 1:1; 26/01/2023).

²⁰ CARTESIUS 2023

²¹ BOONE et al. 2000 (Archives Départementales de Nord, Lille)

Plan 9: Het plangebied en de aangetroffen sporen geprojecteerd op het Primitief Kadasterplan uit 1830²² (digitaal; 1:1; 26/01/2023).

4.2 Aanwezigheid archeologisch erfgoed na de opgraving

Binnen de afbakening van de geplande werken zijn geen sporen van waardevol archeologisch erfgoed aangetroffen. Het onderzoek aan de Sanderswal heeft slechts weinig nieuwe inzichten verworven voor de enige archeologisch beschermde site van Gent. De matige resultaten zijn in eerste instantie te wijten aan de eerder beperkte ingrepen, anderzijds is gebleken dat zich binnen het onderzoeksgebied een recent ophogingspakket van minstens 1,80 m dikte bevindt waarbinnen geen waardevolle archeologie aanwezig is en die de mogelijke dieperliggende archeologische restanten in situ beschermt.

²² Rijksarchief in België 2023

4.3 Onderzoeksvragen: antwoorden

Aangezien de opgraving slechts weinig relevante archeologische informatie opgeleverd heeft en er bijgevolg slechts weinig nieuwe inzichten en kenniswinst behaald kon worden, blijven na de uitvoering van het onderzoek veel van de opgestelde onderzoeksvragen onbeantwoord of bleken deze niet relevant te zijn.

- *Zijn er binnen de contouren van het onderzoeksgebied sporen terug te vinden met archeologisch en/of cultuurhistorisch relevante waarde?*

Ondanks het feit dat de onderzoekslocatie zich situeert binnen een beschermde site, namelijk het Prinsenhof, werden daar geen concrete zaken van teruggevonden. De opgraving heeft weinig tot geen relevante informatie aan het licht gebracht.

De verwachting was dat binnen het plangebied een deel van de gracht van het Prinsenhof aanwezig was, mogelijk ook een brug over deze gracht. Historische kaarten situeren het plangebied immers ter hoogte van deze gracht en de achterliggende tuintjes. Van deze structuren werden geen sporen teruggevonden. De gedempte gracht bevindt zich in het zuiden van het plangebied, onder het huidige woonhuis en onder de huidige straat.

- *Wat is de aard, kwaliteit en informatiewaarde van deze sporen? Behoren de sporen tot één of meerdere periodes?*

De muurresten en funderingen die werden opgegraven zijn alle van recente aard en zijn te relateren aan 19de-en 20ste-eeuwse bouwcampagnes waarbij het terrein fors opgehoogd werd alvorens de huizen te bouwen. De aangetroffen sporen hebben bijgevolg niets te maken met het Prinsenhof.

- *Maken de sporen deel uit van één of meerdere structuren?*

De aangetroffen muurresten en funderingen kunnen gelinkt worden aan enkele huizen/structuren die afgebeeld worden op het Primitief Kadasterplan uit 1830.

- *Hoe verhouden de archeologische sporen zich ten opzichte van de historische stadsontwikkeling van Gent?*

De aangetroffen sporen zijn te linken aan de enorme bouwwoede die in de 19de eeuw aanvangt. Dit werd duidelijk weerspiegeld in het dikke ophogingspakket dat werd opgetekend. Vermoedelijk werd het terrein en de volledige wijk fors opgehoogd na de opgave en bij de herverkaveling van het Prinsenhof. Daarna werden de huizen gebouwd waarvan restanten aangetroffen werden tijdens het onderzoek aan de Sanderswal.

- *Hoe verhouden de sporen zich tot de ontwikkeling van het Prinsenhof? Welke structuren van deze site kunnen herkend worden? In welke fase van het hof moeten deze gedateerd worden?*

Er werden geen sporen of structuren aangetroffen die kunnen worden gekoppeld aan het voormalige Prinsenhof. De onderzoekslocatie is te situeren aan de noordzijde van de voormalige residentie van de Graven van Vlaanderen waarbij het projectgebied deels op de gracht als deels boven tuinen lijkt gelegen te hebben.

Welke impact heeft de 19de-eeuwse bouwactiviteit gekend op het archeologische erfgoed?

Op basis van de aangetroffen ophogingslagen kan geconcludeerd worden dat het gebied waarschijnlijk na de ontmanteling van het Prinsenhof opgehoogd is. Veel van de aanwezige structuren zijn daarbij afgebroken of overbouwd. Daarna werd de huidige bebouwing uit de late 19de eeuw opgericht.

- *Welke strategie dient verder gevolgd te worden ter bescherming van het archeologisch patrimonium ter hoogte van het onderzoeksgebied?*

Zie verder

- *Hoeveel archeologisch relevante niveaus zijn aanwezig binnen de contouren van het projectgebied? Wat is de onderlinge relatie tussen de verschillende aanwezige niveaus? Wat is de relatie tussen de aanwezige niveaus en de omgeving? Wat is de aard, kwaliteit, oriëntatie en informatiewaarde van de aanwezige niveaus? Tot welke diepte manifesteren de mogelijk aanwezige relevante archeologische niveaus zich ter hoogte van het projectgebied?*

Er werden in beide aangelegde werkputten dikke ophogingslagen met veel puin uit 19de eeuw aangetroffen. In werkput 1 werden twee manuele boringen uitgevoerd waarbij duidelijk werd dat deze recente ophoging nog tot ca. 0,50 m onder de uitgraving doorging. Op die diepte bevond zich de top van de zandige moederbode m (ca. + 6,00 - 6,10 m TAW). In werkput 2 daarentegen werd lokaal gegraven tot ongeveer 2,20 m onder maaiveld (+ 5,70 m TAW), maar werd de top van de moederbodem niet waargenomen.

- *Zijn er restanten van de gracht waargenomen zoals zichtbaar op de Ferrariskaart?*

De gedempte gracht bevindt zich in het zuiden van het plangebied, onder het huidige woonhuis en onder de huidige straat. De graafwerkzaamheden situeerden zich duidelijk in de tuinzones ten noorden van deze gracht. Zowel in het vlak als in de boringen werden geen aanwijzingen gezien voor een mogelijke gracht. Ook de brug waarvan sprake in de archeologienota blijkt buiten het plangebied te liggen.

- *Zijn er restanten van de tuinzones waargenomen zoals zichtbaar op de kaart van Ferraris?*

Hoewel de opgravingszone gelegen is in de tuinzones van het voormalige Prinsenhof, werden hiervan geen restanten teruggevonden. Ter hoogte van deze zone bleek een fors ophogingspakket aanwezig te zijn. De uitgraving bevond zich volledig binnen dit fors 19de-eeuws ophogingspakket. Na de ontmanteling van het Prinsenhof werd de wijk opgehoogd waarbij veel van de toenmalige structuren afgebroken werden. Een andere verklaring voor het ontbreken van relevante archeologische (grond)sporen is de beperkte diepte en oppervlakte van de geplande ingrepen.

- *Welke impact zullen de geplande werken hebben op de eventueel aanwezige relevante archeologische niveaus?*

De geplande werken hebben geen impact op de eventueel aanwezige relevante archeologische niveaus. De geplande ingrepen zijn te beperkt in oppervlakte en in diepte. Daarnaast bevindt zich binnen het onderzoeksgebied een recent ophogingspakket van minstens 1,80 m dikte waarbinnen geen waardevolle archeologie aanwezig is en die de mogelijke dieperliggende archeologische restanten in situ beschermt.

5 Samenvatting

Het voorliggend eindverslag omvat de beschrijving van de resultaten van de uitgevoerde archeologische opgraving aan de *Sanderswal 20* te Gent. Dit onderzoek werd geadviseerd in de archeologienota "*Archeologienota: Sanderswal te Gent (Oost-Vlaanderen)*" (ID 20690)²³. Het daarin uitgevoerde vooronderzoek omvatte enkel een bureauonderzoek met een advies tot opgraven.

De opdrachtgever plande binnen het plangebied de aanleg van een zwembad met terras en een regenwaterput. Hierbij zouden eventueel in het plangebied aanwezige archeologische waarden onherroepelijk vernietigd worden. Op basis van de geplande werken werd een zone voor behoud in situ afgebakend en een advieszone voor een archeologische opgraving.

Op 22 en 23 augustus werd de zone van het zwembad uitgegraven en onderzocht. Op 8 november werd de zone voor de regenput opgegraven. De opgraving had als uiteindelijk doel na te gaan of er een mogelijk archeologisch waardevolle site binnen de contouren van het onderzoeksgebied aanwezig is. Aan de hand van de verzamelde informatie van het vlakdekkend onderzoek, gecombineerd met het reeds uitgevoerde bureauonderzoek, kon vervolgens een verder te volgen strategie uitgewerkt worden voor de bescherming van het archeologisch patrimonium ter hoogte van het onderzoeksgebied.

De verwachting was dat binnen het plangebied een deel van de gracht van het Prinsenhof aanwezig was, mogelijk ook een brug over deze gracht. Historische kaarten situeren het plangebied immers ter hoogte van deze gracht en de achterliggende tuintjes. Van deze structuren werden geen sporen teruggevonden. De gedempte gracht bevindt zich in het zuiden van het plangebied, onder het huidige woonhuis en onder de huidige straat.

Tijdens de opgraving werden twee werkputten aangelegd. Hierin werden restanten aangetroffen van recent muurwerk en funderingen die zijn te relateren aan 19de-en 20ste-eeuwse bouwcampagnes waarbij het terrein fors opgehoogd werd alvorens de huizen te bouwen. De aangetroffen sporen hebben bijgevolg niets te maken met het voormalige Prinsenhof. De bouwwoede die in de 19de eeuw aanvangt werd daarnaast ook duidelijk weerspiegeld in het dikke ophogingspakket dat werd opgetekend. Vermoedelijk werd het terrein en de volledige wijk fors opgehoogd na de opgave en bij de herverkaveling van het Prinsenhof. Daarna werden de huizen gebouwd die te zien zijn op het Primitief Kadasterplan van Gent (1830) en waarvan restanten aangetroffen werden tijdens het onderzoek aan de Sanderswal.

Concluderend kan gesteld worden dat binnen de afbakening van de geplande werken geen sporen van waardevol archeologisch erfgoed aanwezig zijn. Het onderzoek aan de Sanderswal heeft slechts weinig nieuwe inzichten verworven voor de enige archeologisch beschermde site van Gent, namelijk het Prinsenhof. De matige resultaten zijn in eerste instantie te wijten aan de eerder beperkte ingrepen, anderzijds is gebleken dat zich binnen het onderzoeksgebied een recent ophogingspakket van minstens 1,80 m dikte bevindt waarbinnen geen waardevolle archeologie aanwezig is en die de mogelijke dieperliggende archeologische restanten in situ beschermt.

²³ VANDAMME & HOREMANS 2021

6 Lijsten

6.1 Figurenlijst

Figuur 1: Plangebied met weergave van toekomstige inplanting op GRB-kaart	6
Figuur 2: Zone voor behoud in situ (rode arcering) en zone voor opgraving (groene arcering) op geplande toestand (opgravingszone: blauw=zwembad, oranje=verharding, paars=regenput, roze=leidingen)	7
Figuur 3: Onderzoeksterrein net voor de start voor de graafwerkzaamheden	10
Figuur 4: Voorziene regenwaterput	11
Figuur 5: Profiel A (links) en profiel B (rechts) in werkput 1	16
Figuur 6: Profiel C in werkput 2	16
Figuur 7: Overzicht werkput 1 doorsneden door muur S1002	21
Figuur 8: Muur met fundering (S1002)	21
Figuur 9: Detail fundering S2001 (links), zicht op fundering S2001 en waterput S2002 (rechts)	22
Figuur 10: Overzicht werkput 2 na volledige uitgraving	23
Figuur 11: Situering van het plangebied op ets van Sanderus met weergave van het Prinsenhof (1641)	25

6.2 Plannenlijst

Plan 1: Plangebied op topografische kaart (digitaal; 1:10.000; 26/01/2023)	2
Plan 2: Plangebied op kadastrale kaart (GRB) (digitaal; 1:250; 26/01/2023)	2
Plan 3: Aangelegde werkputten met aanduiding reden tot afwijkingen (digitaal; 1:1; 26/01/2023)	12
Plan 4: Aangelegde werkputten (digitaal; 1:1; 26/01/2023)	12
Plan 5: Weergave van de bodemkundige profielregistraties en aanvullende boringen (digitaal; 1:1; 26/01/2023)	15
Plan 6: Algemeen sporenplan van het onderzoek (digitaal; 1:1; 26/01/2023)	18
Plan 7: Weergave van de vlakhoogtes/uitgravingsdieptes (digitaal; 1:1; 26/01/2023)	19
Plan 8: Plangebied en aangetroffen sporen geprojecteerd op een plan uit 1649 (digitaal; 1:1; 26/01/2023)	25
Plan 9: Het plangebied en de aangetroffen sporen geprojecteerd op het Primitief Kadastrale plan uit 1830 (digitaal; 1:1; 26/01/2023)	26

6.3 Tabellenlijst

Tabel 1: Overzicht aangetroffen sporen	20
--	----

7 Bibliografie

BOONE, M., CHARLES, L., DE JONGE, K., DE PORRE, A. & et al., 2000. *Het prinselijk Hof Ten Walle, Gent. Stadsarcheologie. Bodem en monument in Gent, jubileumuitgave.*, Gent: Gentse Vereniging voor Stadsarcheologie v.z.w.

CARTESIUS, 2023. Cartesius. Available at: www.cartesius.be.

DATABANK ONDERGROND VLAANDEREN, 2023. Portaal. Available at: <https://www.dov.vlaanderen.be/portaal/>.

GEOPUNT VLAANDEREN, 2023. Catalogus. Available at: <https://www.geopunt.be/catalogus>.

Rijksarchief in België, 2023. Primitief kadaster. Available at: <https://search.arch.be>.

VANDAMME, L. & HOREMANS, B., 2021. *Archeologienota Sanderswal te Gent (Oost-Vlaanderen), Adede archeologisch rapport 647.*, Gent. Available at: <https://loket.onroerendergoed.be/archeologie/notas/notas/20690>.

8 Bijlagen

8.1 Sporenlijst

8.2 Fotolijst

8.3 Tekeningenlijst

8.4 Allesporenkaart

8.5 Dagrapporten